

Més enllà de les enunciades crisis i desaparicions dels grans relats que la modernitat havia impulsat (o ens havien anunciat que hauria d'haver promogut) en els moments crítics i resacasos de les pedagogies narratives de salvació, o fins i tot en la mitocrítica recreadora de l'estat de l'ensenyament actual, apareixen veus que fan de la seva «vida pedagogia». Parlar de narratives¹⁷ de salvació¹⁸ ens situa en una perspectiva teleològica de la pedagogia; una teleologia que tal vegada cerqui «salvar», «millorar», (en paraules de Paulo Freire: transformar) la societat, el món a través de la pedagogia. Tot i aquesta sensació de fer una «mirada teològica» a la pedagogia, el fonament de l'ús de la unitat lèxica «narratives de salvació», Popkewitz el situa en una substitució de les «cosmologies religioses». És el que explica que la pedagogia contemporània hagi esdevingut un projecte secularitzat, però creat o organitzat a imatge de les pedagogies teològiques.

Ens podríem demanar com és que a les darreries del segle XX i principis del segle XXI han proliferat enormement els llibres i els textos que es recreen en l'èxtasi victimista del rol del professorat de secundària i em vénen al cap llibres tan poc pedagògics com ara *Crònica d'un professor de secundària, El infierno de la ESO*,

17. En aquest sentit, són significatius els treballs que es duen a terme des de la pedagogia, però també des de la psicoteràpia sistèmica. Alguns exemples són: Juan Luis LINARES, *Identidad y narrativa: La terapia familiar en la práctica clínica*, Barcelona, Paidós, 1996; Jorge LARROSA, *La experiencia de la lectura: Estudios sobre literatura y formación*, Barcelona, Laertes, 1996, en el qual dedica el capítol 16 a «Narrativa, identidad y desidentificación», p. 461-482. Amb anterioritat, també el llibre coordinat pel mateix autor *Déjame que te cuente: Ensayos sobre narrativa y educación*, Barcelona, Laertes, 1995.

18. L'ús del terme «salvació» ens remet al llibre d'Anthony M. PLATT, *The Child Savers, the invention of delinquency* (1969), traduït al castellà com *Los salvadores del niño o la invención de la delincuencia*, Mèxic DF, Siglo XXI, 1982. L'autor diu respecte a l'acció salvadora: «Los salvadores del niño es asimismo una crítica de los reformadores que ayudaron a construir el sistema de tribunales para menores. Por implicación cuando menos, sugiere que los salvadores del niño fueron los únicos responsables de las desastrosas consecuencias del sistema de tribunales para menores y que reformadores más ilustrados podrían hacer un sistema mejor» (p. 15).

etc. La cultura de la queixa, àmpliament instal·lada en determinats sectors de la nostra societat (ensenyament, serveis socials, cultura, etc.), sembla que domina les formes i tendències pedagògiques actuals. El panorama sociològic de l'educació del segle XXI comença a escriure's amb conceptes com ara violència, *bullying*, anorèxia, depressió, *burn-out*, etc. Sembla com si aquells conceptes àmpliament emprats en les praxis i els discursos educatius (sobretot a partir de l'adveniment de l'Escola Nova) haguessin quedat esborrats dels diccionaris de ciències de l'educació. Així doncs, paraules com il·lusió, esperança, acompanyament, experiència o creativitat haguessin deixat de tenir presència i sentit en els territoris pedagògics.

Quan tot aquest panorama que acabem de descriure sembla dominar la pedagogia contemporània, dos grans mestres es permeten el «luxe» d'impartir una *lliçó*; i ho fan sense deixar de banda la *pedagogia estètica* (l'altra gran absent dels discursos i de les pràctiques educatives contemporànies).¹⁹ Tot comença en una aula d'un institut dels afores de París, on la majoria d'estudiants són d'origen magrebí. Cécile Ladjali, professora de llengua i literatura franceses, s'ha llançat en una direcció que ja no té marxa enrere possible: ha començat a redactar amb els seus estudiants un llibre de poemes, *Murmures*.²⁰ La redacció d'aquest llibre consistí a «crear» seixanta poemes sobre el mite de la caiguda. Tal com els mateixos autors ens diuen: «páginas rebosantes de imágenes infernales, en las que se reconocía la pálida silueta de Perséfone, la laguna Estigia y sus verdosas aguas, un blanco cabello de las Danaides, e incluso las añiles calderas del cristianismo» (p. 11-12). La simbologia dels poemes que els estudiants impregnaren en el projecte seduï a un professor de Cambridge. En el moment en què Ladjali li féu la proposta, la seducció s'activà ràpidament.²¹ Aquest fet es converteix, des del nostre punt de vista, en un element clar i revelador del llibre. Que algú que està instal·lat a la «càtedra», a l'Olimp de la Universitat de Cambridge, doni resposta a l'ofertament d'una professora de llengua i literatura de secundària és la llavor d'una pedagogia que recupera (en un sentit metafòric i global) moltes de les relacions escola-universitat instaurades amb l'Escola Nova. Steiner no té cap «complex» per posar-se a acompanyar i apadrinar un projecte literari que només podem qualificar de preciós.

La combinació d'un context universitari i d'un centre d'ensenyament de secundària no deixa de ser quelcom particular. Les possibilitats interactives són

19. Volem jugar amb un doble sentit amb relació al tema de la pedagogia estètica. Ens referim al tractament conceptual, però també a l'edició del llibre (cal citar l'entrevista de Siruela).

20. París, L'Esprit de Péninsules, 2000.

21. «Y envié los sonetos de mis alumnos a George Steiner, a Cambridge, para que se hiciera una idea del contenido histórico y suburbano en que habían nacido aquellos poemas. Tres días después obtuve respuesta. Una carta escrita a máquina, como todas las que recibiría más tarde, con la fecha de 24 de diciembre, enmarcada en una estrella» (p. 17).

moltes, però això no treu que, d'entrada, sigui estrany. Per a Steiner «no es en la universidad donde se libran las más decisivas batallas contra la barbarie y el vacío, sino en la enseñanza secundaria, y en barriadas deprimidas como el barrio Seine-Saint-Denis» (p. 18).²² Sentim i escoltem narratives que ens diuen que els estudiants que arriben a la universitat tenen un nivell baix, que no fan bé els comentaris de text, etc. Fins i tot s'ha creat un dispositiu especial pensat per «anivellar» aquells estudiants que en arribar a la universitat no tenen el nivell requerit. Ladjali, i el projecte que és capaç de liderar i animar, s'erigeix en nexa entre dues institucions separades.

A nivell formal el llibre queda estructurat en una primera part a mode d'introducció on es parla del projecte: del seu origen, de les trobades, dels contactes i de les formes d'escriptura. Després segueix un diàleg entre Steiner i Ladjali que els condueix per diferents temes. Comencen elogiant la dificultat, revisen les formes de creativitat a l'escola, analitzen la gramàtica, repassen els mestres que deixen petjada en els estudiants, discuteixen sobre el paper dels clàssics en la formació i finalment se situen a la classe. Fet i fet, una forma creativa, diferent i hermenèutica, de posar damunt la taula les possibilitats de compartir amb els estudiants projectes que siguin atractius. Només cal fugir de l'onada d'auto-compassió que determinats sectors del camp educatiu semblen llenegar. Tal com el mateix Steiner ens anuncia, en respondre sobre com seria l'escola del futur: «sería una escuela en la que el alumno tendría permiso para cometer ese gran error que es la esperanza».